

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri/Türkiye¹ kararı

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri/Türkiye davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (ikinci bölüm),

Branko Lubarda, *başkan*

Jovan Ilievski,

Diana Sârcu, *hâkimler*

ve Dorothee von Arnim, *raportör*

olarak toplanmış,

Bir sendika ve beş vatandaşın (başvurucular) 6 Ocak 2010 tarihinde AIHS (Sözleşme) m.34 kapsamında mahkemeye başvurduğunu (no. 2389/10),

Başvurunun Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdindeki hükümet temsilcisi ve Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilen Türk hükümetine iletildiğini,

Hükümetin başvuruya karşı görüşlerini ve başvuruçuların bu görüşlere karşı beyanlarını,

Bölüm başkanı tarafından müdahil olarak kabul edilen Avrupa Sendikalar Konfederasyonunun beyanlarını,

göz önünde bulundurarak

30 Ağustos 2022 tarihinde müzakere etmiş,

ve aşağıdaki hükmü vermiştir.

DAVANIN KONUSU

1. Sendikal gösteriye kolluk kuvvetlerinin müdahalesi ve bunun sonucunda bazı başvuruçuların yaralanmasına ilişkindir.
2. Birinci başvuruçucu, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen), 5 Haziran 2009 tarihinde toplu sözleşme müzakereleri ile ilgili olarak bir gösteri düzenlemeye karar vermiştir. Kortej, Ankara'da Sıhhiye Meydanı'ndan yola çıkacak ve Atatürk Bulvarı üzerinden, başlangıç noktasından yaklaşık 500 metre uzaklıktaki Milli Eğitim Bakanlığı önünde toplanarak bir basın açıklaması yapacaktır.
3. 4 Haziran 2009 günü, Ankara Valiliği, yapılması planlanan yürüyüşün miting karakteri taşıdığı, bu nedenle bu tarz gösteri ve yürüyüşlerin yalnızca idare tarafından belirlenen yerlerde yapılabileceğini belirtmiştir. Şehrin ana arterlerinden birinde yapılacak olan bu gösteriye izin verilmediğini, aksi davranışlara kolluk kuvvetleri tarafından müdahale edileceğini ve olaya karışanlar hakkında adli işlem tesis edileceğini bildirmiştir.
4. 5 Haziran'da, Valiliğin ihtarına rağmen, aralarında beş gerçek kişi başvuruçunun da bulunduğu çok sayıda sendika üyesi Sıhhiye Meydanı'nda toplanmıştır.
5. Atatürk Bulvarı'ndan kaldırım üzerinden Bakanlığa yürümeye karar veren göstericiler; kasklı, kalkanlı ve coplu polislerden müteşekkil bir barikatla karşılaşmışlardır.
6. Kolluk kuvvetleri, göstericileri birkaç defa barikata yaklaşmamaları ve başka bir güzergâhı kullanmaları hususunda ikaz etmiştir.

¹ *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri/Türkiye* kararı. No. 2389/10, 20 Eylül 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-219211>

7. Göstericiler, barikatın yanından dolanmak amacıyla asfalta indiğinde, polis de aynı şekilde asfaltı kapatmış ve arbede yaşanmıştır. Göstericiler kısa süreli dağılıp tekrar yakın bir yerde toplanmıştır.
8. Kolluk güçlerine göre, göstericiler su şişeleri ve pankartların tahta sopaları ile polisleri saldırarak barikatı geçmeye çalışmış, bunun üzerine polis de cop ve göz yaşartıcı gaz kullanmak zorunda kalmıştır.
9. Başvuruculara göre ise, polis orantısız güç kullanarak gösteriyi dağıtmaya karar vermiş ve göz yaşartıcı gazı doğrudan başvurucuları hedefleyerek kullanmıştır.
10. Arbede sırasında, başvuru Dengiz Sönmez sağ gözünden yaralanmıştır. Alınan rapora göre, travmatik aniridi neticesinde sağ gözü görme yetisini %80 oranında kaybetmiştir. Başvurucunun gözüne yapay iris takılmıştır.
11. Başvuruculardan Sayım Gültekin'in adli raporunda baş bölgesinde lezyon görüldüğü ve dikiş gerektirdiği belirtilmiştir. Diğer başvuru raporlarında ise el, kol ve omuz bölgelerinde çeşitli ekimozlar bulunduğu saptanmıştır.
12. Arbede sonrasında, kolluk amirleri ile gösteriyi düzenleyenler arasında yapılan görüşmeler sonucunda göstericiler alternatif bir güzergâhtan Bakanlığın önüne varmış ve basın açıklamalarını yapmışlardır.
13. Başvuruculara karşı yürütülen ceza yargılaması, ilgililerin demokratik haklarını kullandıkları ve kolluk kuvvetlerine karşı şiddet içeren herhangi bir eylemde bulunmadıkları gerekçesiyle beraatleri ile sonuçlanmıştır.
14. Kolluk güçlerine karşı yürütülen soruşturma ise, göstericilerin barikatı aşmaya çalışması sebebiyle polislerin güç kullanmak mecburiyetinde kaldıkları gerekçesiyle takipsizlik kararı ile noktalanmıştır.
15. Gerçek kişi başvuru 3. maddeye aykırı olarak kötü muameleye maruz kaldıkları ve bununla ilgili etkili bir soruşturma yürütülmediğinden yakınmaktadırlar.
16. Başvurucular bunun yanında Sözleşme'nin 11. maddesinde düzenlenen toplanma özgürlüklerinin de ihlal edildiğini iddia etmektedirler.
17. Başvurucular ayrıca şikayetlerinde Sözleşme'nin 13. maddesine de dayanmaktadırlar.

MAHKEMENİN DEĞERLENDİRMESİ

I. SÖZLEŞMENİN 3. MADDESİNİN İHLÂLİ İDDİASI

18. Bu iddianın, açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve Sözleşme'nin 35. maddesinde belirtilen nedenler de bulunmadığı cihetle, kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir.
19. Uygulanacak genel ilkeler *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri/Türkiye* (no. 20347/07, §§ 59-62, 5 Temmuz 2016) kararında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.
20. Dosya incelendiğinde, başvuru dosyasında meydana gelen yaralanmaların gösteri sırasında kolluk kuvvetlerinin müdahalesinden kaynaklandığı görülmüştür.
21. Oysa ki, yürütülen soruşturmada kolluk kuvvetlerinin kullandığı gücün orantılı olduğu veya başvuru dosyasının şiddet içeren eylemleri ile onları provoke ettikleri gibi bir sonuç ortaya konulmamıştır (*Karatepe ve diğerleri/Türkiye* no. 33112/04 ve diğer 4 tane daha, §§ 25-33, 7 Nisan 2009). Dolayısıyla, Mahkeme bir taraftan başvuru dosyasının şiddet içeren bir tutumlarının bulunmadığı gerekçesiyle suçlamalardan beraat ettiklerini, diğer taraftan da kolluk amirleri hakkında verilen takipsizlik kararının

gerçek kişi başvurucular ile kolluk güçlerinin birbirlerine karşı eylemlerini ve başvuruculardaki yaralanmaların sebebini ortaya koyan etkili bir soruşturmaya dayanmadığını gözlemlemiştir.

22. Bu sebepten, Sözleşmenin 3. maddesi ihlâl edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 11. MADDESİNİN İHLÂLİ İDDİASI

23. Uygulanacak genel ilkeler Kudrevičius ve diğerleri/Litvanya [BD] kararında (no. 37553/05, §§ 142 à 160, AİHM 2015) belirtilmiştir.

24. Buna göre, müdahalenin ölçülü olup olmadığı çeşitli kriterler, ama özellikle gösterinin yasaklanma sebepleri, kamu yararı ve kolluk güçlerinin göstericileri dağıtmada izledikleri yöntem, ışığında değerlendirilmelidir.

25. Mahkeme, her ne kadar göstericiler alternatif güzergâhı kullanarak Milli Eğitim Bakanlığının önüne varabilmiş ve burada basın açıklamalarını yapabilmiş olsalar da; kolluk kuvvetlerinin göstericilerin Atatürk Bulvarı'nı takip etmelerine engel oldukları, arbedelerin yaşandığı, başvurucuların yaralandığı ve göstericilerin ilk etapta dağıtıldıkları gerçeklerinin devam ettiğini gözlemler.

26. Göstericilerin, Atatürk Bulvarı'nda kaldırımdan görece kısa birkaç yüz metre yürüyecek olmalarına rağmen; dosya kapsamından ve Hükümetin beyanlarından, Ankara'nın merkezinde ana arterlerden birinde trafiğin aksaması ihtimali ile karşı karşıya olan kamu otoritelerinin, başvuru sendikanın gösteriyi taşıt trafiğini minimum etkileyecek şekilde yapabilmesini sağlayacak önlemleri göz önünde bulundurmadıkları anlaşılmaktadır. Başvurulan tek önlemin, başvuru bulvar üzerinden Milli Eğitim Bakanlığına gitmekten men etmek olduğu ve bunun da kolluk müdahalesiyle gerçekleştirildiği görülmektedir.

27. Bu müdahale ayrıca 3. maddenin ihlâline dahi neden olmuştur.

28. Bu nedenle, mahkeme 11. madde ile teminat altına alınan hakka getirilen; önceden belirlenen güzergâhı kullanmayı yasaklayan ve polis müdahalesi içeren işbu sınırlamanın ölçülü olmadığı kanısındadır.

29. Bu sebepten, anılan madde ihlâl edilmiştir.

III. DİĞER İDDİALAR

30. Başvurucular yukarıda incelenen iki iddia ile birlikte Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlâlini de öne sürmüşlerdir.

31. Mahkemeye göre, bu iddia, incelenen diğer iddialardan farklı bir sorunu ortaya koymamaktadır. Dolayısıyla ne kabul edilebilirlik yönünden ne de esas yönünden ayrıca bir incelemeye gerek bulunmaktadır.

IV. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

32. Başvurucu Deniz Sönmez, 100.000 Euro maddi, 50.000 Euro manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Diğer gerçek kişi başvurucuların her biri 10.000 Euro tazminat talebinde bulunmuşlardır.

33. Başvurucular ayrıca Ankara Barosu tarifesine göre 14.000 Türk Lirası avukatlık ücreti ile yaklaşık 317 Euro tercüme masrafı talep etmektedir.
34. Hükümet tüm taleplerin reddi gerektiği kanaatindedir.
35. Mahkeme Dengiz Sönmez için maddi ve manevi toplam 26.000 Euro tazminatın, diğer dört gerçek kişi başvuru açısından ise her biri için 6.500 Euro manevi tazminatın makul olduğu görüşündedir.
36. Mahkeme, avukatlık ücreti talebini, bu hususta hiçbir belge sunulmadığından, reddeder (Altay/Türkiye (no. 2) kararı, no. 11236/09, §§ 84 ve 87, 9 Nisan 2019). Buna karşın diğer masraflar için 317 Euro verilmesine hükmeder.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE

1. Sözleşme'nin 3. ve 11. maddelerin ihlâl edildiği iddiasının kabul edilebilir olduğuna,
2. Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edildiğine,
3. Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlâl edildiğine,
4. Diğer iddiaların ayrıca incelenmesine yer olmadığına,
5.
 - a) Hükümet tarafından üç ay içinde fiili ödeme günündeki kur üzerinden
 - i) Dengiz Sönmez'e maddi ve manevi tazminat olarak tüm vergiler hariç toplam 26.000 Euro
 - ii) Diğer dört başvuruçunun her birine ayrı ayrı manevi tazminat olarak tüm vergiler hariç 6.500 Euro
 - iii) Masraflar için tüm vergiler hariç 317 Euro ödenmesine,
 - b) Belirtilen sürenin dolmasından fiili ödeme tarihine kadar yukarıdaki miktarlara Avrupa Merkez Bankasıncı belirlenen avans faizi oranına üç puan eklenerek faiz uygulanmasına
6. Adil tazmine yönelik diğer taleplerin reddine hükmetmiştir.

İşbu hüküm Fransızca dilinde yazılmış ve Mahkeme Kurallarının 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 20 Eylül 2022 tarihinde taraflara yazılı olarak bildirilmiştir.